Poglavlje IV

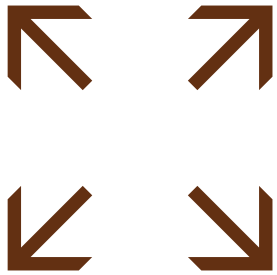
Pristup “odozdo prema gore”

SLIKA 2,3

Definicije

Postupci koji uključuju javnost

Lokalna demokracija

Pristup odozdo prema gore

Zajedničko upravljanje

Četiri razine ”sudjelovanja”

obavještavanje

savjetovanje

zajedničko stvaranje

skupno donošenje odluka

Pristup odozdo prema gore u LEADER-u

Osnaživanje partnerskih procesa

- → u zajednici
- → među promicateljima ideja i projekata
- → u civilnom sektoru
- → među gospodarskim i društvenim interesnim skupinama
- → u javnim institucijama i predstavnicima privatnog sektora

Ciljevi

- → **Uključivanje zajednice**
  = stvaranje povjerenja
- → **Razvijanje ideja i poticanje inicijativa**
  ="animiranje/pokretanje" zajednice
- → **Postizanje konsenzusa**
  =rješavanje sukoba/upravljanje sukobom
- → **Delegiranje**
  = lokalno donošenje odluka

SLIKA 6,7

Vrijednosti u središtu lokalnog projekta

→ Poštujte ideje i osobe

→ Prepoznajte različite potrebe

→ Djelujte otvoreno (transparentno)

Ključna riječ: "animiranje/pokretanje"

Sudjelovanje + zajedničko donošenje odluka = vlasništvo nad projektom

Promjenjiva jednadžba:

→ kako se program razvija

→ ovisno o kontekstu:

→ nenametljiv ili konfliktan = razina uključivanja

→ način organiziranja = strukturni pristup

Okupljanje različitih interesa

...koji mogu biti proturječni ili konfliktni

omogućuju da vizija projekta određenog područja

- → bude bogatija (prerastanje ustaljenih mišljenja)
- → bude složenija (uzimajući u obzir prepreke, resurse i ideje)
- → bude skladnija (preporuke za novu osobnost/identitet)

Nekoliko naputaka kako "animirati/pokrenuti" područje

Treba

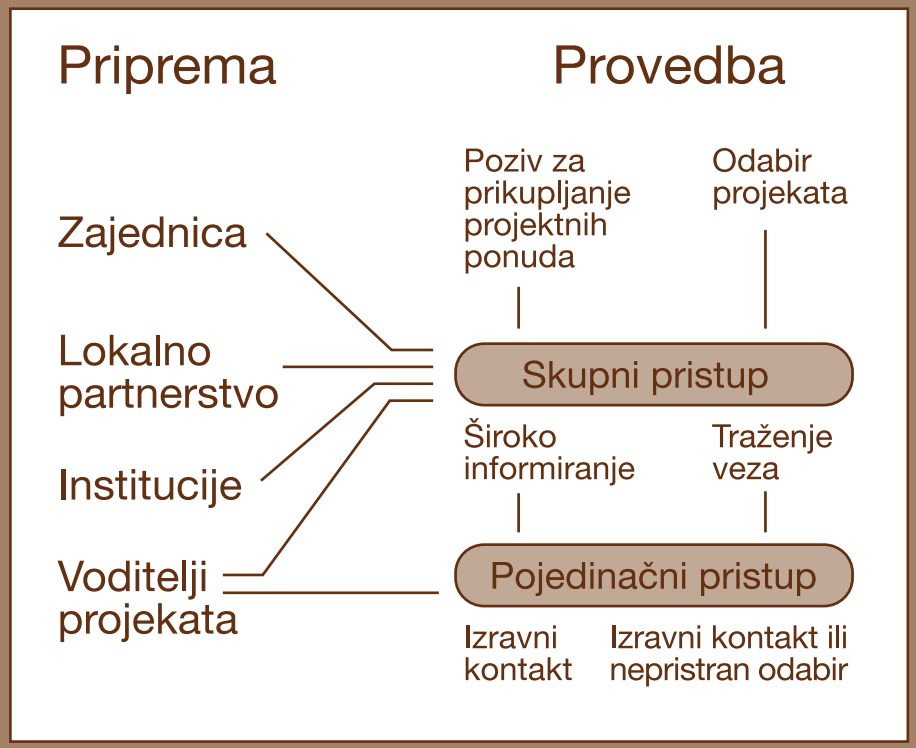
- → Stvoriti mjesto okupljanja
- → Rješavati sukobe
- → Osnaživati veze među sektorima i skupinama
- → Decentralizirati odgovornosti
- → Unaprijediti, odnosno profesionalizirati komunikaciju

... što zahtijeva sljedeće (resurse)

profesionalizirati ulogu pokretača razvoja u lokalnim zajednicama, bilo putem razvojnih agencija ili pojedinaca

SLIKA 10,11

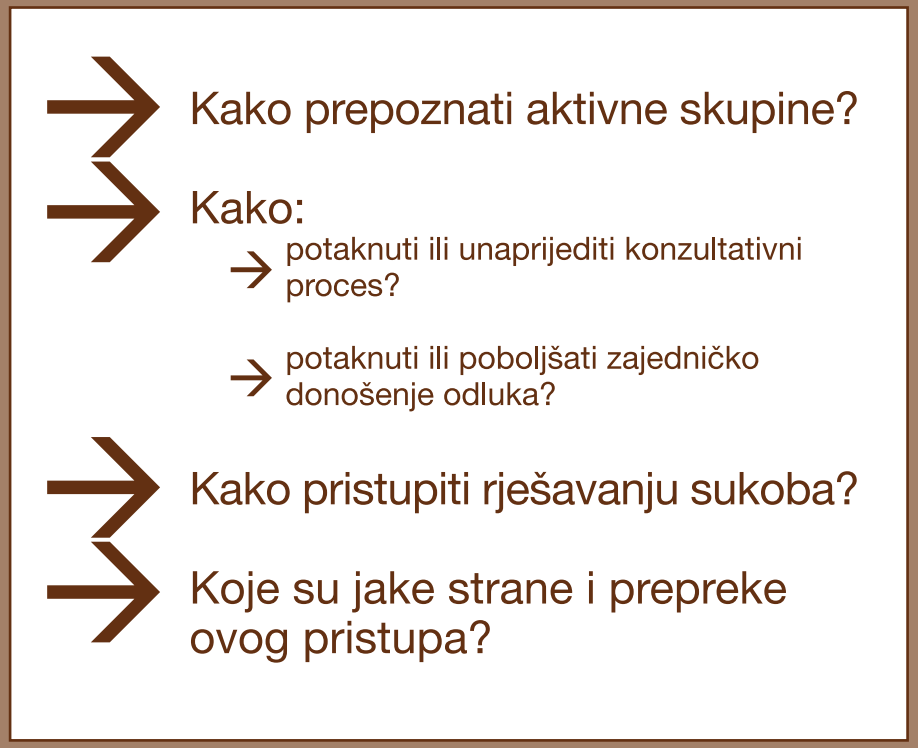
Pristup odozdo prema gore i stvaranje projekata

Pristup odozdo prema gore i odabir projekata

Klasični pristup		Pristup odozdo prema gore
Oni koji stvaraju kriterije za odabir projekata i oni koji prijavljuju projekte nisu ni u kakvoj vezi	↔	Mogući primatelji potpora sudjeluju u izradi kriterija za odabir projekata
Isti uvjeti za sve	↔	Uvjeti prilagođeni pojedinim područjima
Točno određeni kriteriji	↔	Širi kriteriji koji omogućuju šire uključivanje
Jednoobrazni način širenja informacija (raspisa natječaja)	↔	Proaktivni pristup širenju informacija
Natječajna dokumentacija pisana birokratskim jezikom	↔	Pojednostavljeni obrasci za prijavu projekata
Projekte odabire neovisna komisija koju isključivo čine stručnjaci/eksperti	↔	Predstavnici korisničkih skupina uključeni su u rad neovisne komisije

Pogled naprijed

Plan poglavlja

Pristup “odozdo prema gore”

POGLAVLJE 4

SLIKA 1	Pristup odozdo prema gore	RAZINA 1
SLIKA 2	Definicije	RAZINA 1
SLIKA 3	Četiri razine ”sudjelovanja”	RAZINA 2
SLIKA 4	Pristup odozdo prema gore u LEADER-u	RAZINA 1
SLIKA 5	Ciljevi	RAZINA 1
SLIKA 6	Vrijednosti u središtu lokalnog projekta	RAZINA 2
SLIKA 7	Sudjelovanje + zajedničko donošenje odluka = vlasništvo nad projektom	RAZINA 2
SLIKA 8	Okupljanje različitih interesa	RAZINA 2
SLIKA 9	Nekoliko naputaka kako “animirati/pokrenuti” područje	RAZINA 1
SLIKA 10	Pristup odozdo prema gore i stvaranje projekata	RAZINA 2
SLIKA 11	Pristup odozdo prema gore i odabir projekata	RAZINA 2
SLIKA 12	Pogled naprijed	RAZINA 2

Upućujemo na

Zapisi LEADER-a II

Inovacijske bilježnice

Br.3: Od strategije do aktivnosti: odabir projekata (1998.)

Br.4: Procjena dodane vrijednosti LEADER-ova pristupa (1999.)

Br.6: Stvaranje prostorne razvojne strategije u svjetlu LEADER-ova iskustva - Dio 2: Socijalna konkurentnost (2000.)

Br.8: Borba protiv socijalnog isključivanja u seoskim područjima (2000.)

Zapisi Opservatorija

Br.3: Korištenje LEADER-ova pristupa u budućim ruralnim politikama (1999.)

Vodiči

Metodološki vodič za analizu lokalnih potreba za inovacijama (1996.)

Edukacija za pomoć razvoju prostora (2000.)

LEADER-ov Magazin

Br.16: Posebni LEADER-ov simpozij “Prema novoj Inicijativi Zajednice za ruralni razvoj: 800 voditelja iznosi svoja stajališta” (zima 1997.-98.)

Zapisi LEADER-a I

Tehnički zapisi

Uključivanje stanovnika u lokalni razvoj

Primjeri

Svesci “Inovacijske aktivnosti”

E15

M01-M02-M06-M08- M26 -M28-M36-M38-M39-M42-M43

P53

S23-S26

T01-T06-T09

Pristup odozdo prema gore

Iako je LEADER kao Program Zajednice i sam potekao iz jedne odluke “odozgo”, on zagovara pristup ruralnom razvoju “odozdo prema gore”, koji se temelji na očekivanjima, zamislima, projektima i inicijativama lokalnih zajednica.

Takav pristup se ne može provoditi bez uključivanja lokalnih dionika, što je od osobite važnosti za kvalitetan integralni pristup temeljen na osobitostima područja. Pristup odozdo prema gore otvorio je prostor za inovacije u oviru potpore Strukturnog fonda.

Ovisno o lokalnom kontekstu, takav pristup (ponovo) stavlja na dnevni red pitanja poput socijalne povezanosti, sklada i otvorenosti sustava donošenja odluka. U svim slučajevima on potiče na razmišljanje o razvoju i prilagodbi metoda “animiranja” koje su u središtu tog pristupa.

Veličina izdataka koji su u oviru LEADER-a I i II namijenjeni za aktivnosti “animiranja”, podizanja razine znanja i tehničku podršku pokazuje koliko je zanimanje za pristup odozdo prema gore te odražava promjene koje je LEADER uveo u oblikovanje i provedbu razvojnih programa.

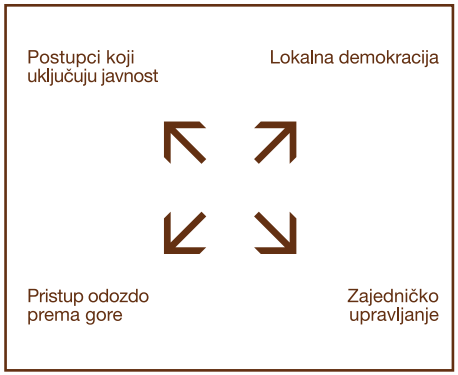
Pristup “odozdo prema gore”

Definicije

Premda pristupi **“odozdo prema gore”**, **“sudjelujući procesi”**, **“lokalna demokracija”** i **“zajedničko upravljanje”** i ostali srodni pristupi nisu potpuno isti, svi su oni inačice pristupa skupnog procesa u kojem lokalna zajednica preuzima budućnost vlastitog područja u svoje ruke.

To je pristup koji omogućava lokalnoj zajednici i njenim nositeljima razvoja izraziti svoja gledišta i pomoći pri određivanju razvojnog smjera svog područja u skladu s vlastitim stajalištima, očekivanjima i planovima.

Međutim, pristup odozdo prema gore se ne može sustavno primjenjivati (i nije primjenljiv) na sva mjesta u svim okolnostima. Ovisno o kontekstu svake države članice i u skladu s načelom supsidijarnosti, sudjelujući procesi su više trend ili željeni pristup radu nego svakodnevna stvarnost. Unatoč tome, nema sumnje da se čine napori kako bi se lokalne zajednice i lokalne nositelje razvoja vratilo u središte procesa ruralnog razvoja.

Četiri razine "sudjelovanja"

Pri svakom je koraku nekog razvojnog programa potrebno razmotriti koja su najprikladnija sredstva i metode za poticanje lokalnog sudjelovanja. Bilo u vrijeme pripreme programa, donošenja odluka ili provedbe - "sudjelovanje" je moguće ostvariti na različitim razinama, s različitim ljudima ili skupinama te s različitim resursima, koje se mora pokrenuti u pravo vrijeme. Četiri razine, koje predlažemo u sljedećoj slici, ne slijede jedna drugu već su istodobne razine koje se koriste u većoj ili manjoj mjeri, ovisno o fazi programa.

RAZINA	NAČIN/KAKO?	KADA?	TKO?
Obavještavanje	- javni sastanci - mediji i telekomunikacije - sajmovi i izložbe	u početnoj fazi, tijekom provedbe programa, prilikom identifikacije projekata	čitava zajednica, lokalna akcijska skupina, voditelji projekata, lokalne institucije, donositelji odluka
Savjetovanje	u okviru provedbe procjena situacije u pojedinom selu, u okviru metode sudjelujuće analize, edukacijom "animatora" u zajednici	u početnoj fazi, u okviru razvoja strategijskog plana	aktivne skupine u zajednici, udruge, interesne skupine
Zajedničko stvaranje	stručnim radnim skupinama, "animiranjem" partnerstava, edukacijom "animatora ili pokretača" i lokalnih dionika	prilikom pokretanja projekata, u provedbi programa, u okviru sudjelujuće evaluacije (samoprocjene)	lokalna akcijska skupina, uključeni sektori, interesne skupine
Skupno donošenje odluka	zajedničkim odabirom projekata, "animiranjem" partnerstava	definiranjem smjera aktivnosti i strategija, provedbom programa, provedbom nove analize nakon sudjelujuće evaluacije	lokalna akcijska skupina, voditelji projekata

Pristup odozdo prema gore u LEADER-u

Pristup odozdo prema gore je jedna od posebnosti koja LEADER-ov pristup čini još djelotvornijim.

Pristup nastoji **ohrabriti proces lokalnog sudjelovanja** u svakom aspektu razvojne politike. Nositelje lokalnog razvoja se želi uključiti u sve četiri razine sudjelovanja, kako pojedinačno tako i skupno. Pristup odozdo prema gore usmjeren je na **cjelokupnu zajednicu, promicatelje ideja i projekata, civilni sektor, gospodarske i društvene interesne skupine te mjerodavne javne i privatne institucije.**

Sudjelovanje se potiče u svim fazama razvoja i provedbe programa: tijekom definiranja odnosno planiranja programa, njegove provedbe, evaluacije, kao i tijekom njegove prilagodbe - to može biti izravno ili neizravno, sudjelovanjem u radu tijela koja predstavljaju lokalne interesne skupine (stručne orgnizacije, ženske skupine, kulturne udruge itd).

Osnaživanje partnerskih procesa

- → u zajednici
- → među promicateljima ideja i projekata
- → u civilnom sektoru
- → među gospodarskim i društvenim interesnim skupinama
- → u javnim institucijama i predstavnicima privatnog sektora

Ciljevi

Pristup odozdo prema gore kao središnja vrijednost LEADER-ova pristupa ima više ciljeva:

- **Uključiti lokalnu zajednicu** - Aktivno sudjelovanje lokalne zajednice i partnera iz gopodarstva, uprave i civilnog sektora u procesima razvoja osigurava razmjenu informacija, olakšava pristup edukaciji i nalaženju pogodnih metoda "animacije ili pokretanja" zajednice, te istovremeno i otvorenost postupaka donošenja odluka. U većini slučajeva to prije svega znači **obnovu povjerenja** u lokalne zajednice i lokalne nositelje razvoja koji nisu navikli iskazivati svoje potrebe, očekivanja i planove.
- **Razvijati ideje i poticati inicijative** - Ovo zahtijeva određeni stupanj otvorenosti i spremnost na prihvaćanje rizika koji donosi inovativni projekti. Održavanje sastanaka i otvaranje dijaloga među ljudima, povezivanje sektora, razmjena znanja te unapređenje vještina - sve su to načini kojima se će nastojati **"animirati ili potaknuti"** na djelovanje različite skupine u zajednici, kako one koje već postoje, tako i one koje će tek nastati.
- **Postići konsenzus** - Sudjelovanje javnosti u donošenju odluka osigurava široko i ravnopravno zastupanje svih interesnih skupina, čime se otvara prilika za **postizanje konsenzusa**, upravljanje eventualnim sukobima i poticanje novih veza između sektora i skupina u zajednici.
- **Delegirati donošenje odluka** - Usvojiti pristup odozdo prema gore znači prenijeti ovlasti donošenja odluka s viših razina upravljanja **na lokalnu razinu**. Sudjelujući sustav donošenja odluka osigurava da nove ideje i projekti koji nastaju budu potpuno integrirani u zajednicu. Otuda i potreba da se taj pristup koristi u što ranijim fazama, već od pripreme analize pa sve do izrade lokalnog plana djelovanja.

- **Uključivanje zajednice**
  = stvaranje povjerenja
- **Razvijanje ideja i poticanje inicijativa**
  ="animiranje/pokretanje" zajednice
- **Postizanje konsenzusa**
  =rješavanje sukoba/upravljanje sukobom
- **Delegiranje**
  = lokalno donošenje odluka

Vrijednosti u središtu lokalnog projekta

Kako bi se ostvario pristup odozdo prema gore, provoditelj programa treba promovirati sljedeće vrijednosti:

- → **Poštovati ideje i pojedince** - nikakva razmjena niti zajednički napori nisu mogući ukoliko nema zajedničkih interesa ili postoji otpor;
- → **Prepoznati postojanje različitih potreba** - socijalna i gospodarska povezanost jedan je od ključnih elemenata za uravnotežen i održiv razvoj; zbog toga je vrlo važno pronaći ravnotežu između potreba poljoprivrednika i ostalih dionika u ruralnom prostoru kao što je, primjerice, turistički sektor;
- → **Uvesti otvorenost postupaka (transparentnost)** - u raspodjeli zadataka, u donošenju odluka itd.

Zahtijevajući prilagodljivost i praktičnost, pristup odozdo prema gore traži prilagodbe lokalnom okruženju, dionicima i predviđenim ciljevima.

Upravo zato ključ koncepta je **"animacija ili pokretanje"** - na terenu, u radnim skupinama i uopće u pristupu.

→ Poštujte ideje i osobe

→ Prepoznajte različite potrebe

→ Djelujte otvoreno (transparentno)

Ključna riječ: "animiranje/pokretanje"

Sudjelovanje + zajedničko donošenje odluka = vlasništvo nad projektom

Pristup odozdo prema gore se temelji na gore navedenoj **jednadžbi**. Da bi lokalna zajednica uistinu preuzela nadzor nad razvojnim projektom, ona mora biti u potpunosti uključena u proces i mora biti na neki način uključena u postupak donošenja odluka, tako da:

1° napreduje uključivanje kako se razvija program

- → Kako bi se osiguralo sudjelovanje u **fazi analize** potrebno je prethodno raditi na **podizanju razine svijesti** (putem obavještavanja), a potom izravno **uključivati** sve zainteresirane, prigodom izrade analize jakih i slabih strana ruralnog područja te određivanja potreba i očekivanja (koristeći metode sudjelujuće analize). Ova faza uključuje čitavu zajednicu, kao i aktivne skupine u njoj.
- → Za fazu **planiranja** strateških odrednica programa, pristup odozdo prema gore zahtijeva sudjelovanje različitih interesnih skupina (putem osnivanja ad hoc radnih skupina).

Promjenjiva jednadžba:

- → kako se program razvija
- → ovisno o kontekstu:
  - → nenametljiv ili konfliktan = razina uključivanja
  - → način organiziranja = strukturni pristup

2° prilagođen je okruženju ili situaciji - Lokalna situacija će odrediti različite načine uključivanja. Vezano uz to, važno je razlikovati:

- → situaciju koja zahtijeva udruživanje na temelju **ravnomjernih udjela** - gdje je cilj, na primjer, pomiriti sukobljene strane, nadomjestiti neke nedostatke u institucijama, ponovno usmjeriti lokalne energije itd.
- → situaciju koja zahtijeva udruživanje na temelju **strukturnog pristupa** - tamo gdje su institucije snažne, gdje postoji duga praksa partnerstva itd.; u ovom je slučaju glavni cilj povezivanje različitih institucionalnih funkcija i sektora.

Bez obzira na situaciju, moguće je uključiti zajednicu i lokalne dionike samo:

- → ako osjećaju da iz procesa mogu "nešto dobiti";
- → ako ubrzo uoče jasne pomake u kvaliteti življenja u tom području;
- → ako pristup uzima u obzir sve probleme kao cjelinu, a ne usmjerava se isključivo na teškoće nekih skupina u zajednici ili određenih sektora;
- → ako pristup predviđa uključivanje zajednice ne samo u fazi analize područja, već i u kasnijim fazama i to zahvaljujući redovnom informiranju, razmjeni iskustava, zajedničkom praćenju rezultata projekta itd;
- → ako partnerstvo na lokalnoj razini pokazuje prve rezultate, to dovodi do stvaranja lokalne akcijske skupine i/ili do nastanka novih oblika organiziranja i skupnog procesa učenja.

Okupljanje različitih interesa

Povezivanje različitih ili čak proturječnih interesa različitih dionika koji sudjeluju u razvojnom procesu **preoblikuje/mijenja viziju "lokalnog projekta"**.

To osigurava **bogatiju, složeniju i skladniju interpretaciju** novog okvira za lokalni projekt:

- → **bogatiju**, jer prepoznavanje različitih gledišta omogućuje da se napuste "ustaljeni" obrasci razmišljanja koji se prenose s pokoljenja na pokoljenje, te stajalište "takvo što se ne radi", koje je dovelo do uvriježena opreza u većini seoskih područja;
- → **složeniju**, jer otkriva postojeće prepreke na koje nailaze određeni dijelovi zajednice čije se mišljenje do tada nije uzimalo u obzir; na taj način se otkrivaju zanemareni ljudski potencijali i inovativne ideje;
- → **skladniju**, jer je iskazivanje razlika ili čak suprotnih stajališta (iako u početku "ide na živce" zbog sukoba do kojeg bi moglo doći) temelj za stvaranje novih vrijednosti u zajednici; upravo zato, djelovanjem i razvijanjem zajedničkog projekta, postaje moguće nadvladati sukob koji se javlja na takvim susretima i razviti zajedničke polazišne točke.

...koji mogu biti proturječni ili konfliktni

omogućuju da vizija projekta određenog područja
- → bude bogatija (prerastanje ustaljenih mišljenja)
- → bude složenija (uzimajući u obzir prepreke, resurse i ideje)
- → bude skladnija (preporuke za novu osobnost/identitet)

Nekoliko naputaka kako "animirati/pokrenuti" područje

"Animiranje ili pokretanje" je strateška sastavnica pristupa odozdo prema gore. Lokalne akcijske skupine su to u potpunosti shvatile pa su uložile vrijeme i novac u aktivnosti "animiranja". **Posao "pokretača razvoja" se razvio i postao zanimanjem**. U programima postoje značajna sredstva koja dopunjuju sredstva Strukturnih fondova.

LEADER je istražio različite **načine** ostvarenja pristupa odozdo prema gore:

- **stvaranje mjesta za okupljanja** (organizacija događanja, javnih sastanaka, procjena situacije u pojedinim selima, edukacijski tečajevi itd.);
- **razrješavanje sukoba** (ohrabrivanje iznošenja sukobljenih gledišta, pokretanje pregovora ili čak posredovanje među sukobljenim stranama (medijacije) itd.);
- **poticanje veza među sektorima i skupinama** (tematski sastanci, organiziranje posjeta, rasprave itd.);
- **decentraliziranje odgovornosti**, imajući pritom na umu da podjela prava u odlučivanju mora biti odobrena od onih koji te ovlasti imaju; kao rezultat, formalno upravljanje lokalnim partnerima vrlo često ostaje pod nadzorom "prevladavajućih" čimbenika, a to su obično predstavnici vlasti;
- **Unapređenje i profesionaliziranje komunikacije** (ciljana i interaktivna uporaba sredstava komunikacije, sajmovi, izložbe itd.).

Treba

- Stvoriti mjesto okupljanja
- Rješavati sukobe
- Osnaživati veze među sektorima i skupinama
- Decentralizirati odgovornosti
- Unaprijediti, odnosno profesionalizirati komunikaciju

... što zahtijeva sljedeće (resurse)

profesionalizirati ulogu pokretača razvoja u lokalnim zajednicama, bilo putem razvojnih agencija ili pojedinaca

Pristup odozdo prema gore i stvaranje projekata

Pristup odozdo prema gore je glavni pokretač inicijativa i projekata. "Animiranje ili pokretanje" u tome igra presudnu ulogu.

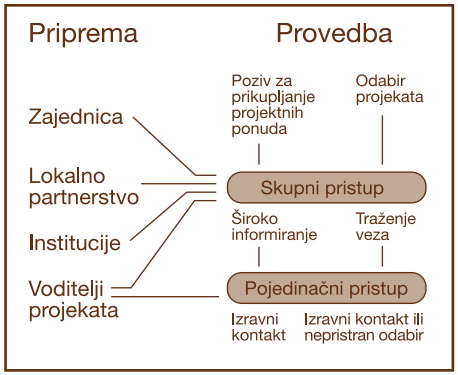
Postoje dvije povezane faze "animiranja" koje uzajamno djeluju jedna na drugu:

→ Faza **pripreme** (proučavanje, analiza i objava "strateškog smjera aktivnosti") - Ova se faza odnosi na cjelokupnu **zajednicu**, a posebno njene najdinamičnije članove kao i članove **lokalnih partnerstava, institucija i moguće voditelje projekata.**

→ Faza **provedbe** (prikupljanje i odabir ponuđenih projekata) - U ovom slučaju "animiranje" djeluje na dvije razine:

→ **skupna** - prikupljanje projektnih ponuda je predmet opsežnog i **širokog informiranja javnosti,** a **usklađenost** sa strateškim smjernicama je glavni selekcijski kriterij;

→ **pojedinačna** - podrška i pomoć u vođenju svakom voditelju projekta; **izravni kontakti** s potencijalnim voditeljima projekata u ovom su slučaju pravilo; kandidatima se pruža prilagođena podrška i vodstvo u pripremi njihovih projektnih ponuda, a lokalna akcijska skupina može pomoći voditeljima i u financijskom planiranju njihovih projekata.

Pristup odozdo prema gore i odabir projekata

Za mnoge lokalne akcijske skupine postupak odabira projekata je nov i složen proces, često značajno različit od klasičnih postupaka s kojima su se do tada susretali. Najvažnije razlike se prepoznaju u:

- odnosu prema osobitostima svakog seoskog područja;
- povezanosti sa strateškim ciljevima;
- brizi o najboljim učincima odabranih projekata kako bi se osnažila dinamika lokalnog razvoja.

Tablica na sljedećoj stranici ilustrirra prednosti i ograničenja svakog obrasca.

Klasični pristup		Pristup odozdo prema gore
Oni koji stvaraju kriterije za odabir projekata i oni koji prijavljuju projekte nisu ni u kakvoj vezi	⟷	Mogući primatelji potpora sudjeluju u izradi kriterija za odabir projekata
Isti uvjeti za sve	⟷	Uvjeti prilagođeni pojedinim područjima
Točno određeni kriteriji	⟷	Širi kriteriji koji omogućuju šire uključivanje
Jednoobrazni način širenja informacija (raspisa natječaja)	⟷	Proaktivni pristup širenju informacija
Natječajna dokumentacija pisana birokratskim jezikom	⟷	Pojednostavljeni obrasci za prijavu projekata
Projekte odabire neovisna komisija koju isključivo čine stručnjaci/eksperti	⟷	Predstavnici korisničkih skupina uključeni su u rad neovisne komisije

RAZINA	NAJVAŽNIJE OSOBINE	PREDNOSTI	MOGUĆI NEDOSTACI
Klasični pristup	Oni koji postavljaju kriterije i oni koji se prijavljuju su odvojeni	Izbjegava preklapanja	Smanjuje uključivanje
Pristup odozdo prema gore	Mogući primatelji potpora sudjeluju u postavljanju kriterija	Potiče sudjelovanje i osigurava kvalitetu odabranih projekata	Usporava proces
Klasični pristup	Isti uvjeti za sve kandidate	Jamči jednakost svih kandidata	Naglašava neravnoteže
Pristup odozdo prema gore	Uvođenje širih kriterija	Smanjuje lokalne i/ili socijalne neravnoteže	Projekti su manje privlačni s gledišta kratkoročnih gospodarskih učinaka
Klasični pristup	Razmjerno ograničeni i precizni kriteriji	Izbjegava dvosmislenost i moguće nesporazume	Ograničava "potragu" za idejama
Pristup odozdo prema gore	Široki kriteriji koji potiču raspravu	Ohrabruje veću otvorenost prema novim idejama	Sporiji proces pripreme

RAZINA	NAJVAŽNIJE OSOBINE	PREDNOSTI	MOGUĆI NEDOSTACI
Klasični pristup	Jednoobrazna raspodjela informacija	Obrađuje sve projektne prijedloge na isti način	Ne cilja željene korisnike
Pristup odozdo prema gore	Koristi različite načine raspodjele informacija, proaktivni pristup	Uključuje marginalizirane skupine	Projekti manje privlačni s gledišta kratkoročnih gospodarskih učinaka
Klasični pristup	Nejasni i kompliciрani obrasci za prijavu projekata, pisani složenim birokratskim jezikom	Pri ruci svi elementi potrebni za odabir/selekciju	Obeshrabruje korisnike, osobito one manje
Pristup odozdo prema gore	Pojednostavljeni obrasci za prijavu projekata, važnost dana i usmenoj komunikaciji	Zadobiva podršku	Teži proces odabira projektnih ponuda i praćenje ostvarenih rezultata
Klasični pristup	Projekte odabire ad hoc skupina neovisnih stručnjaka	Proveden potpuno nepristran odabir	Može pridonijeti standardizaciji (tipizaciji) projekata
Pristup odozdo prema gore	Potencijalni korisnici sudjeluju u odabiru projekata	Pomaže postizanju konsenzusa, prepoznavanju zajedničkih interesa i društvenoj povezanosti	Rizik raspodjele novaca na veliki broj korisnika, rizik nedovoljne otvorenosti prema onima koji nisu korisnici

Pogled naprijed

→ Koje skupine u zajednici su aktivne u lokalnim inicijativama?

1. Poljoprivrednici
2. Zaposleni izvan poljoprivrede
3. Ostali zaposleni stanovnici
4. Nezaposleni stanovnici
5. Predstavnici lokalne vlasti
6. Udruge za zaštitu okoliša
7. Udruge za zaštitu kulturne baštine
8. Ženske udruge
9. Mladi ljudi
10. Ostali

→ Tko sudjeluje ili bi mogao sudjelovati u savjetovanjima o LEADER-ovu programu?

→ Kako se može potaknuti ili poboljšati:

1. Savjetovanje s različitim skupinama?
2. Zajedničko donošenje odluka sa skupinama kojih se ta pitanja tiču?

→ Koje su metode "animacije ili poticanja" te sudjelujućeg donošenja odluka bile korištene?

→ Kako se sukob očitovao i kako se razrješavao?

→ Kakvi se rezultati očekuju zahvaljujući korištenju pristupa odozdo prema gore?

1. Jasnije prepoznavanje lokalnih problema i potreba
2. Bolja organizacija nositelja razvoja
3. Bolje razumijevanje odluka lokalne zajednice
4. Bolje prihvaćanje/razumijevanje lokalnih odluka na višim razinama vlasti
5. Poticanje ideja i projekata
6. Ogledni primjer za ostale razvojne programe
7. Ostalo

→ Koje su jake strane i prepreke provedbi pristupa odozdo prema gore u određenom području? Kako se može unaprijediti djelotvornost tog pristupa?

→ Kako prepoznati aktivne skupine?

→ Kako:
- → potaknuti ili unaprijediti konzultativni proces?
- → potaknuti ili poboljšati zajedničko donošenje odluka?

→ Kako pristupiti rješavanju sukoba?

→ Koje su jake strane i prepreke ovog pristupa?